

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА ПРИНЦИПОМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА РИЗИКИ

MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON THE PRINCIPLE OF ACADEMIC INTEGRITY: PROBLEMS AND RISKS

У статті досліджуються проблеми модернізації освітнього середовища за принципом академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання під час військової агресії РФ проти України. Особлива увага приділяється пошуку ефективних механізмів контролю за дотриманням вимог академічної доброчесності шляхом вдосконалення релевантних інструментів коректного оцінювання. Встановлено, що з усіх існуючих на різних етапах навчального процесу видів контролю, саме підсумковий потребує передусім розробки комплексного та максимально точного підходу до оцінювання з запровадженням інноваційних технологій, так як слугує визначенню рівня сформованості професійної компетенції у здобувачів освіти. Окрім привертання уваги до загальновідомих ризиків, пов'язаних з адекватним оцінюванням в умовах дистанційного навчання, авторами статті виявлені нові проблеми онлайн-контролю, викликані наслідками військових дій на території України, та пропонуються заходи для їх подолання з метою дотримання норм академічної доброчесності та виведення онлайн-навчання на якісно новий рівень. Запропоновано значною мірою автоматизувати процес контролю знань шляхом тестування, перевагами якого є точність і комплексність перевірки знань, з метою нівелювання можливого суб'єктивізму в оцінюванні. З'ясовано необхідність актуальних досліджень, спрямованих на удосконалення комп'ютерного тестування, що передбачає розробку тестових завдань з урахуванням інноваційних потреб. Привертну увагу до нових вимог щодо організації навчання та контролю знань через стрімке впровадження цифрових технологій в освітнє середовище та необхідність використання результатів сучасних наукових досліджень з метою модернізації навчального процесу. Автори дійшли висновку, що незважаючи на значну кількість наукових розвідок, практика впровадження академічної доброчесності в закладах вищої освіти ще не набула значних обсягів та потребує подальших розробок, а подолання негативних проявів порушення норм існування доброчесного освітнього середовища є нагальною потребою, що визначається сучасними світовими тенденціями які, своєю чергою, вимагають фундаментально важливих змін у ставленні до освіти.

Ключові слова: норми академічної доброчесності, онлайн-навчання, коректне оці-

нювання, підсумковий контроль, професійна компетенція.

The article investigates the problem of modernizing the educational process according to the principle of academic integrity in the conditions of distance learning during the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. Particular attention is paid to the search for effective mechanisms to monitor compliance with the requirements of academic integrity of the participants of online learning by improving the relevant tools of correct assessment. It has been found that of all the types of control that exist at different stages of the educational process, the summative assessment requires first of all the development of an integrated and maximally accurate approach to knowledge evaluation with the introduction of innovative technologies, since it largely serves to determine the level of formation of professional competence among the applicants for education. In addition to drawing attention to the well-known risks associated with adequate assessment in a distance learning environment, the authors of the article identify new problems of online control triggered by military actions in Ukraine, and propose measures to overcome them in order to comply with the norms of academic integrity and to bring the online learning to a new level of quality. It is proposed to largely automate the process of knowledge control through testing, the advantages of which are the accuracy and comprehensiveness of knowledge testing, in order to level the possible subjectivity in the assessment. The necessity of current research aimed at improving computer-based testing, which involves the development of test tasks taking into account innovative needs, is clarified. Attention is drawn to new requirements for the organization of training and knowledge control due to the rapid introduction of digital technologies in the educational environment and the need to use the results of modern scientific research in order to modernize the educational process. The authors have concluded that despite a significant amount of scientific research, the practice of introducing academic integrity in higher education institutions has not yet acquired significant volumes and requires further development, hence overcoming the negative manifestations of violations of the norms of a virtuous educational environment is an urgent need, determined by the modern world trends, which, in turn, require fundamental changes in attitudes towards education.

Key words: norms of academic integrity, online learning, correct assessment, summative assessment, professional competence.

УДК 378:147
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.2.3>

Маковей О.М.,

ст. викладач кафедри іноземних мов Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Маковей Р.Г.,

ст. викладач кафедри іноземної філології та перекладу Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Постановка проблеми. Успішне входження системи освіти України у світовий освітній і науковий простір, підвищення її конкурентоспроможності в умовах глобалізації можливо забезпечити лише за рахунок її сучасної модернізації. Це стосується навчальних і навчально-виховних закладів, які відповідно до існуючих законів забезпечують загальну середню і вищу освіти, здобуття

спеціальності або кваліфікації, підготовку або перепідготовку кадрів для економіки й культури.

Необхідність реформування національної системи освіти на засадах європейських підходів та технологій обумовлено приєднанням України до Болонського процесу (2005 р.) та підписанням угоди про асоціацію з Європейським союзом. Це стосується, у першу чергу, підготовки нової

генерації педагогічних кадрів, що здатні вчити та виховувати учнів та студентів відповідно до європейських стандартів, на основі передових педагогічних теорій та освітніх технологій, враховуючи нові можливості системи освіти, що знаходять відображення в розвитку змісту навчання та його особистісно орієнтованістю, у поглибленні процесів демократизації та інтеграції освіти, її широкомасштабної інформатизації та ін. [1].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями, культурою, та державою. Принципи доброчесності набувають особливого значення не тільки у сферах суспільного життя, але й у освітньому середовищі. Головним завданням системи освіти є дотримання морально-етичних принципів усіма учасниками навчального процесу. Імплементация принципів академічної доброчесності у вітчизняних освітніх закладах стала особливо нагальною останнім часом, оскільки дає можливість українським освітянам й науковцям посісти гідне місце в міжнародному академічному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу стверджувати, що послідовна й системна боротьба з порушеннями стандартів і принципів академічної доброчесності в освітньо-науковій діяльності дає можливість забезпечити якісну та модернізовану систему освіти. Проблема забезпечення та підвищення якості вищої освіти актуалізувалася завдяки інтенсивним процесам трансформації. Академічна доброчесність сьогодні в Україні не повинна сприйматись як міфічне поняття, про яке зараз дуже модно говорити, а перетворитися на ефективний інструмент забезпечення якості вищої освіти. Без якісної освіти країни не зможуть скористатися технологічними здобутками в ім'я прогресу. Сьогодні проблема дотримання академічної доброчесності є дуже актуальною у системі вищої професійної освіти України. Зміст поняття «академічна доброчесність» проаналізовано у працях зарубіжних науковців, таких як Р. Фіш, Г. Хура, Т. Фішман, Дж. Баггіні, Д. Фанеллі, Л. Андрееску, Л. Анджел, М. Барнас, Р. Белтер, Д. Джонс та інші.

Т. Фішман описує академічну доброчесність як відданість таким фундаментальним цінностям, як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність. Ці цінності, які він стверджує, визначають етичну академічну поведінку, створюючи спільноту, присвячену навчанню та обміну ідеями [2].

На думку В. Галланта, у 21 столітті вчитель має зосередитися не на тому, як запобігти обману, а на тому, як мотивувати учнів до навчання. Саме мотивація до навчання може сприяти забезпеченню академічної доброчесності [3].

Питання академічної доброчесності також активно обговорюються й досліджуються і вітчизняними науковцями й освітянами, такими як А.Є. Артюхова, Т.В. Фінікова, О.М. Рижко, І.О. Побіженко, Н.Г. Сорокіна, І.О. Дегтярьова, А.И. Кравченко, В.І. Панченко, В. Сацик, О.О. Гужва, та інші. Їхнім результатом стали численні публікації. Серед інших колективна монографія за редакцією Н.Г. Сорокіної, А.Є. Артюхової, І.О. Дегтярьової «Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених» в якій докладно розглядаються різноманітні аспекти впровадження принципів академічної доброчесності й запобігання проявам їх порушення [4, с. 169]. Особливу увагу також заслуговує колективна монографія «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету» за редакцією Т.В. Фінікової й А.Є. Артюхової, де системно, спираючись на зарубіжний досвід, осмислюється проблема формування етичного підґрунтя академічної діяльності й запобігання негативним проявам і явищам в університетському середовищі [5, с. 234]. Володимир Сацик пропонує розглядати академічну доброчесність як комплексне поняття, яке поєднує в собі як певні фундаментальні цінності, так і конкретні механізми та інструменти, що дозволяють ці цінності забезпечувати [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на те, що проблема коректного оцінювання навчальних досягнень, як фактор підтримки академічної доброчесності, є темою багатьох досліджень, проблема пошуку комплексного та гнучкого підходу до процесу педагогічного оцінювання з урахуванням об'єктивних обмежень в умовах дистанційного навчання в закладах вищої освіти все ще залишається актуальною, зокрема дослідження особливостей підсумкового тестування в умовах імплементції інноваційних технологій у сучасний освітній процес.

У наукових дослідженнях створення дієвих механізмів системного контролю знань, умінь та навичок з предмету розглядається як одна з найважливіших і водночас найскладніших проблем, вирішення якої покликане нівелювати ризики можливого суб'єктивізму в оцінюванні, який є ознакою

грубого порушення норм академічної доброчесності, і таким чином сприяти суттєвому підвищенню ефективності освітнього процесу.

Мета статті зумовлена потребою реформування національної системи освіти шляхом впровадження принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти України з метою підвищення освітнього рівня студентів та запобігання негативним проявам і явищам в університетському середовищі в умовах дистанційної освіти. З поширенням різних обмежень у початковому процесі, спричинених наслідками військової агресії з боку РФ, розповсюдженою практикою стає застосування дистанційної форми навчання іноземних мов. Зміна форми навчання потребує удосконалення методики контролю й оцінювання рівня формування професійної компетенції. Отже, актуальною проблемою на сьогоднішній день є запропонування ефективних механізмів контролю за дотриманням норм академічної доброчесності, зокрема дієвих інструментів поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Реформація освітньої системи неможлива без впровадження принципу академічної доброчесності – основи якості освіти. Українська вища освіта удосконалюється, і важливою умовою успішного розвитку є створення передумов доброчесного середовища в ЗВО. Надзвичайної актуальності дана тема набула у форматі дистанційного здобуття вищої освіти в умовах військових дій на території України. Віднині саме академічна доброчесність визначає вектор розвитку усієї національної системи освіти, головною метою якою є створення моделі доброчесного навчального середовища в умовах віддаленості учасників дистанційного навчання іноземних мов, передбачає розроблення та впровадження механізмів академічної доброчесності, регулятивних процедур для контролю над дотриманням норм академічної доброчесності, озброєння студентів новими правилами навчання з використанням дієвих інструментів щодо їх дотримання. Для досягнення поставленої мети освітній спільноті необхідно вирішити низку завдань: перейняти успішний світовий досвід та здобутки українських ЗВО з реалізації принципів академічної доброчесності; виявити і проаналізувати можливі недоліки навчального процесу, які спричиняють порушення *real learning*; розробити та впровадити оптимальну систему коректного онлайн-тестування; скласти навчальні нормативи щодо виконання тестових завдань та чіткі критерії оцінювання результатів; впровадити у життя та дослідити сучасну практику формування прозорого, конкурентного навчального середовища в умовах дистанційного навчання.

Запровадження карантину у березні 2020 р. прискорило та активізувало довготривалі педагогічні

тенденції, змусивши заклади освіти терміново пристосовуватись до нових умов надання освітніх послуг. Пандемія COVID-19, яка на тривалий час унеможливила очне навчання, зробивши дистанційне навчання єдиною доступною формою освіти, поставила перед освітянами нові виклики, перевіряючи на досконалість педагогічну майстерність. Студентство та викладачі прийняли участь у природному експерименті, перевіряючи та оцінюючи численні інновації на практиці. Розроблені викладачами програми та система вправ для дистанційного навчання успішно пройшли випробування в умовах віддаленості учасників освітнього процесу. В процесі навчання було виявлено, що ефективність онлайн-занять дещо відрізняється від оффлайн-занять; з'ясовано, що застосування технологій дистанційного навчання у ЗВО є актуальним, відповідає сучасним потребам студентів і є доцільним та ефективним за умови використання науковообґрунтованих методів навчання й організації середовища дистанційної освіти, відповідної підготовки викладачів та застосування необхідного апаратно-програмного забезпечення.

Дистанційне навчання продемонструвало перелік переваг серед яких такі, як можливість студентів розвивати здатність постійного підвищення свого професійного рівня, вільного орієнтування у світовому інформаційному просторі, робити висновки, аналізувати отриману інформацію, ухвалювати рішення, а також забезпечувати доступ до комплексних навчально-методичних можливостей як під керівництвом викладачів, так і самостійно. Програми дистанційного навчання мають низку переваг, які насамперед пов'язані з можливістю самостійного планування програм та інтенсивністю навчання; високою ефективністю навчання завдяки авторським мультимедійним курсам; можливістю індивідуальної роботи з методичним консультантом, викладачем та науковим керівником; можливістю складання іспитів та заліків через мережу Інтернет. Впроваджені закладами вищої освіти сучасні технології в галузі Інтернет-освіти дозволяють навчатися дистанційно, забезпечуючи таким чином академічну мобільність [7, с. 138].

Навчальний процес потребує постійного удосконалення та необхідного інформаційно-наукового забезпечення. Так, наприклад, ефективність вивчення іноземної мови значно зростає за рахунок використання Інтернету, що в свою чергу призводить до підвищення мотивації студентів, оволодіння навичками критичного осмислення автентичних текстів та проведення онлайн-досліджень в цілому, занурення в мовний простір.

Якість дистанційної освіти залежить також від того, наскільки доброчесно ставляться учасники освітнього процесу до своїх обов'язків. Дотримання правил академічної етики стає прерогативою побудови висококваліфікованого освітнього

простору. Кожен учасник освітнього процесу має свої завдання. Так, наприклад, викладач зобов'язаний передати студентам потрібні знання, навички та компетенції, об'єктивно оцінити рівень знань студентів. Проявом академічної доброчесності є свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Студент також має свої обов'язки, серед яких чесне та відповідальне виконання навчальної програми. Такі явища, як списування або використання заборонених джерел, обман і шахрайство під час проведення оцінювання, відсутність на заняттях без поважної причини, хабарництво, та інші, є недопустимими. Дуже важливою для студента є мотивація, оскільки вона здатна збільшити відповідальність, тому викладачеві необхідно її постійно заохочувати.

В свою чергу заклад вищої освіти мусить запровадити ефективну роботу системи забезпечення якості діяльності академічної установи шляхом створення відповідних підрозділів, упровадження інноваційних технологій, популяризації принципів академічної доброчесності серед працівників і здобувачів освіти, виховання високоморальної особистості, та інші заходи. Проведення заходів лише на рівні кожної окремої установи для успішної імплементації принципів академічної доброчесності є недостатнім. Необхідно проводити системну роботу у масштабі країни в цілому. Кожен навчальний заклад стикається з новими викликами у забезпеченні академічної доброчесності в поведінці своїх студентів. Окрім очевидних проблем, пов'язаних з онлайн-форматом дистанційних навчальних курсів, виникають додаткові виклики, породжені ментальністю нинішнього студентства та зростаючою вседозволеністю нашого суспільства. Причини та фактори, які сприяють збільшенню кількості випадків недоброчесних практик необхідно виявляти та усувати. З цією метою розробляються та впроваджуються нові технології, що призводять до зменшення процесів, які суперечать принципам академічної доброчесності, особливо в умовах дистанційного навчання.

Невід'ємною складовою академічної доброчесності є коректне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Правильно організований поточний і підсумковий контроль уможливіє адекватний характер оцінювання, якому передують процес оптимізації викладачем вже існуючих та долучення інноваційних методів контролю.

Оцінювання навчальних робіт і знань студентів мусить мати об'єктивний характер з подальшою тенденцією до його максимальної диференціації.

Поєднання різних форм контролю сприяє усвідомленому сприйняттю навчального матеріалу в цілому, і конкретних форм зокрема, а також кращому запам'ятовуванню ключових питань, що закріплюються під час розгляду завдань. Такий

підхід до контролю знань створює сприятливі умови для розвитку пізнавальних здібностей студентів і активізації їхньої самостійної роботи на заняттях [8, с. 43].

Застосований викладачем комплекс методів оцінювання має передбачати поетапний та послідовний контроль, що сприяє не лише отриманню студентами дійсно якісних знань, умінь та навичок з предмету, але й насамперед об'єктивізації самого процесу контролю.

З усіх існуючих на різних етапах навчального процесу видів контролю саме підсумковий слугує визначенню рівня сформованості у здобувачів освіти іншомовних комунікативних компетенцій. У підсумковому контролі на перший план виступає контролююча функція [9, с. 235]. Важливою складовою підсумкового оцінювання є контроль практичних навичок і вмінь. Цей етап вважається вкрай важливим, оскільки дає можливість оцінити рівень формування професійних рис у студентів. Тож ризики необ'єктивного оцінювання саме на етапі підсумкового контролю мусять бути ретельно прораховані. В умовах військової агресії на території України до загальновідомих проблем адекватного оцінювання в умовах дистанційного навчання, а саме:

- розрив соціальних комунікацій та «живого спілкування» між викладачем і студентом;
- відсутність безперервного доступу до мережі Інтернет;
- проблема ідентифікації студента, так як відеоспостереження не завжди є можливим;
- проблеми зі зворотнім зв'язком;
- обмежені можливості зрозуміти індивідуальні потреби кожного учасника навчального процесу;
- відсутність досконало розроблених онлайн-курсів,

додалися проблеми, пов'язані з психічним здоров'ям студентства та викладачів: пригнічений стан, підвищення тривожності, страх. Наслідком негативного психологічного стану учасників дистанційного освітнього процесу можуть бути проблеми з концентрацією на навчанні, що значною мірою ускладнює коректність оцінювання навчальних здобутків. При цьому існуючі раніше проблеми адекватного оцінювання загострилися. Так, через руйнування інфраструктури країни в результаті військової агресії якісний та безперервний доступ до мережі Інтернет став проблематичним для багатьох студентів та викладачів. Тож контролююча функція в таких умовах часто зазнає ризиків і не є достатньо ефективною. З метою нівелювання можливого суб'єктивізму в оцінюванні необхідно автоматизувати процес контролю знань шляхом тестування, перевагами якого є точність і комплексність перевірки знань. Тестові завдання дозволяють неупереджено, швидко і надійно оцінити здобуті компетентності студентів в процесі

поточного і підсумкового контролю. Комп'ютерне тестування висуває певні вимоги щодо розробки тестових завдань і методів їх використання, які потребують постійного удосконалення, тому залишаються на сьогоднішній день предметом освітніх досліджень. Важливими завданнями актуальних досліджень можуть бути зокрема:

- виявлення дослідним шляхом можливих недоліків навчального процесу, що є чинниками порушення академічної доброчесності;

- аналіз різних систем онлайн-тестування з метою визначення критеріїв коректного оцінювання навчальних досягнень;

- дослідження ефективності існуючих тестових завдань за принципом валідності в синхронному та асинхронному режимі оцінювання.

Результатами подібних досліджень мають стати зокрема:

- розроблення оптимальної системи коректного онлайн-тестування для підтримки real learning;

- підбір матеріалів і розроблення системи валідних тестових завдань з урахуванням визначених дослідженням критеріїв коректного оцінювання навчальних досягнень;

- створення навчальної нормативної бази;

- впровадження та дослідження розробленої системи коректного онлайн-тестування у навчальний процес з метою створення доброчесного навчального середовища в умовах віддаленості учасників освітнього процесу;

- освоєння та оптимізація результатів експериментального дослідження;

- надання методичних рекомендації щодо коректного використання розроблених механізмів контролю за дотриманням норм академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання.

Відмінна риса тесту – наявність вимірювання, функція якого полягає в тому, щоб надавати кількісну і якісну інформацію щодо прогресу навчання, діагностики недоліків, прогнозування успішності [10, с. 157].

Висновки. Стрімке впровадження цифрових технологій в освітнє середовище не тільки суттєво змінило вимоги до організації навчального процесу, а й значно підвищило очікування щодо результатів навчання. Необхідність модернізації викладання змусило переглянути, адаптувати і доопрацювати існуючі можливості навчання та контролю з урахуванням інноваційних потреб. Успішність реалізації завдань полягає у тісному зв'язку із вдосконаленням навчального процесу і його повним інформаційно-науковим забезпеченням. Результати та матеріали освітніх досліджень повинні впроваджуватися як в аудиторний, так і поза аудиторний навчальний процес.

За період карантину заклади освіти, безперечно, набули досвіду успішного навчання та

коректного оцінювання, який виявився надзвичайно корисним в умовах військової агресії РФ проти України. Але попри всі об'єктивні успіхи, тема академічної доброчесності, зокрема адекватного оцінювання, залишається дуже актуальною і найбільш суперечливою для всіх учасників освітнього процесу, так як в умовах дистанційного навчання значно обмежуються можливості викладача контролювати самостійність навчальних успіхів студентів. Викладачам довелося навіть зіткнутися з проблемою, коли недоброчесні студенти, працюючи через технічні проблеми з виключеними камерами, намагалися видавати не тільки письмові, але й усні (!) чужі відповіді за свої, долучаючи до навчального процесу друзів та родичів.

Якщо в умовах пандемії головним завданням освітян було створення адекватних умов для дистанційного навчання, то подальший освітній процес в умовах повномасштабної війни ставить перед собою набагато більш амбіційне завдання, а саме: вивести онлайн-навчання на якісно новий рівень.

Подальші перспективи. Слід зауважити, що незважаючи на значну кількість наукових розвідок, практика впровадження академічної доброчесності в закладах вищої освіти ще не набула значних обсягів і потребує подальших розробок. Подолання негативних проявів порушення норм існування доброчесного освітнього середовища є нагальною потребою, що визначається сучасними світовими тенденціями, які, в свою чергу, вимагають фундаментально важливих змін у ставленні до освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про освіту» / Верховна Рада України. Офіц. вид.-К.: Парлам. вид-во, 2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#Text> (дата звернення 12.12.2022).

2. T. Fishman. The Fundamental Values of Academic Integrity; [2-nd edition]; [ed. by T. Fishman]. – Clemson University, 2004. - 34 p. URL: http://www.academicintegrity.org/images/pdfs/20019_ICAI-Fundamental-Values_R12.pdf (дата звернення 12.12.2022).

3. Gallant, T. (2012). Twenty Years of Academic Integrity: Top Articles&BookChapters1992_2012. URL: http://www.academicintegrity.org/images/pdfs/Academic_Integrity_Reader_ICAI.pdf (дата звернення 12.12.2022).

4. Сорокіна Н.Г., Артюхов А.Є., Дегтярьова І.О. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / заг. ред.: Н.Г. Сорокіна, А.Є. Артюхов, І.О. Дегтярьова. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

5. Фінікова Т.В., Артюхова О.Є. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освітньої політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, О.Є. Артюхова - До.; Таксон, 2016. – 234 с.

6. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist> (дата звернення: 12.12.2022).

7. Андріанова Г.І., Галкін О.В., Скора Н.А. Використання сучасних інформаційних технологій в дистанцій- ному навчанні іноземних мов у немовних навчальних закладах. Collection of scientific papers SCIENTIA : матеріали I Міжнародної наук.-теор. конф. «The driving force of science and trends in its development». Велика Британія, Ковентрі, 29 січня 2021 р. Т. 4. 138 с.

8. Зварич. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань студентів. Рідна школа. – 2000 № 10. – С. 43-45.

9. Слєпкань З.П. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К., 2000. – 235с.

10. Столярчук Ганна, Кудлай Ольга. Удосконалення методики контролю й оцінювання іншомовної комунікативної компетенції студентів у ЗВО. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал/голов. ред. А.А. Сбруюва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. № 9 (113). С. 157-168.